

Lombkoronaösvények környezetpedagógiai vonatkozásai óvodáskorú gyermekek fókuszából – szemelvények egy nemzetközi kutatás eredményeiből

Kollarics Tímea

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
egyetemi docens 0009-0001-1723-3148 | MTMT: 10028375

KEYWORDS

- *treetop walkway*
- *environmental education*
- *preschool age*
- *international research*
- *sustainability*

KULCSSZAVAK

- *lombkoronaösvény*
- *környezeti nevelés*
- *óvodáskor*
- *nemzetközi kutatás*
- *fenntarthatóság*

ABSTRACT

Environmental pedagogical aspects of treetop walks from the perspective of preschool children – excerpts from the results of an international study | As part of an international survey, we examined the environmental pedagogical aspects of treetop walkways in Germany, Switzerland, Austria and France in the summer of 2023. In our study, we present the results from the perspective of preschool visitors, focusing on environmental education.

ABSZTRAKT

Egy nemzetközi felmérés keretében németországi, svájci, ausztriai és franciaországi lombkoronaösvények környezetpedagógiai vonatkozásait vizsgáltuk 2023 nyarán. Tanulmányunkban az óvodáskorú látogatók szempontjából mutatjuk be az eredményeket a környezeti nevelést középpontba helyezve.

Bevezetés

A lombkoronaösvények olyan terepi létesítmények, ahol a látogatók környezeti szemléletformálása is megvalósulhat egy-egy szűkebb témára, a környezet tágabb összefüggéseire, vagy akár a fenntarthatóságra komplex módon fókuszálva. Az óvodáskorú gyermekek esetében a környezeti nevelés mellett azonban a lombkoronaösvények a gyermekek testi, lelki és értelmi fejlesztésében (363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet) is fontos szerepet játszhatnak.

Szakirodalmi áttekintés

Az első lombkoronaösvényeket tudományos kutatás céljából létesítették a nehezen hozzáférhető lombkoronaszintek vizsgálatához az őserdőkben (Schweitzer Meins, 2010). Az elmúlt évtizedekben világszerte (Ausztrália, USA, Kanada, Új-Zéland, Kína, nyugat-európai országok stb.) létesített lombkoronaösvények közös jellemzője, hogy erdők, fás területek lombkoronaszintjének vagy lombko-

ronaszintjeinek magasságában vezetik a látogatókat. Különbőféle módszerekkel ismereteket közvetítenek, illetve attitűdöket formálnak, hasonlóan a tanösvényekhez és az élményösvényekhez (Janssen, Lottmann & Rump, 1994; Megerle, 2003; Eder & Arnberger, 2007; Stolz & Megerle, 2022), jóllehet nem az említett létesítményekből fejlődtek ki. A lombkoronaösvények sok területhez kapcsolódnak (pl. ökológia, oktatás), és ezért számos funkciót töltenek be (ökoturizmus, tudásátadás, környezeti nevelés, fenntartható oktatás, szórakoztatás stb.). A magyarországi tanösvények, élményösvények és lombkoronasétányok elnevezésük, témáik és funkcióik tekintetében gyakran német gyökerekkel rendelkeznek, ezért nagy jelentősége van a nemzetközi kutatásoknak.

Az óvodáskorú gyermekek egyik legfontosabb tevékenységi formája a játék (Victor, 2010; 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet). Az életkori sajátosságok (kíváncsiság, lelkesedés, nyitottság, mintakövetés, utánzás, érzelmi telítettség, stb.) kiváló alapot adnak a természettel, környezettel kapcsolatos pozitív értékrendszer kialakításához (Victor, 2010). A környezeti nevelés során szerzik meg a gyermekek azokat a tapasztalatokat, amelyek később ismeretté, ismeretrendszerré, majd egész életre szóló tudássá válnak (Labanc, 2010). A lombkoronaösvények játékos elemei hozzájárulhatnak az óvodáskorúak testi (pl. akadályok, egyensúlyozó pályák), lelki (pl. érzelmi reakciókat kiváltó állatok) és értelmi fejlődéséhez (pl. fejtörők, rejtvények) egyaránt. A gyermekek törekednek arra, hogy a környezetükkel kapcsolatba lépjenek és tapasztalatokat gyűjtsenek (Brodowski, 2017).

A szakirodalomból tudjuk, hogy a környezeti nevelés hozzájárul a környezettudatos magatartás kialakulásához (Palmer & Neal, 2002; Havas, 1999). A tudatra ismeretekkel, az érzelmekre élményekkel, az akaratra tevékenységekkel hat (Lehoczky, 1999). Janssen szerint a „természeti élmény” az érzelmi központja a környezettudatosság és a cselekvési készség fejlesztésének. Az ő modellje szerint az érzelmi alap kibővül a természet leírásával, magyarázatával és megértésével (tények szintjei), majd eljutunk a környezettudatossághoz (tudatosság szintje) és a cselekvéshez (cselekvési szint) (Ebers, Laux & Kochanek, 1998). Killermann szerint a holisztikus környezeti nevelésnek az affektív, a kognitív és a motoros szintet is egyaránt be kell vonnia (Eder & Arnberger, 2007). Így az élményösvényekhez hasonlóan a lombkoronaösvényeknek is holisztikus környezeti nevelést kell megvalósítania, vagyis informálnia kell, saját tevékenységeket ösztönözni, gondolkodásra készíteni, felébreszteni a játékosztont, lehetővé tenni a minden érzékszerv általi érzékelést, mindezt interaktív és szenzoros elemek által (Eder & Arnberger, 2007).

Célok, kutatási kérdés

A 2023 nyarán végzett kutatás célja dél-németországi, svájci, osztrák és francia lombkorona-ösvények vizsgálata volt, elsősorban környezeti nevelési szempontból. A fő kérdés a következő volt: hozzájárulhatnak-e a lombkoronaösvények a környezeti neveléshez (fenntarthatóságra neveléshez)? Tanulmányunkban az óvodáskorú gyermekekre fókuszálunk.

1. ábra – A vizsgált lombkoronaösvények területi elhelyezkedése

Módszerek

A fő kutatási módszerek közé tartozott az irodalomkutatás, a terepmunka során végzett megfigyelések, valamint a vizsgált lombkoronasétányok értékelési rendszerének kidolgozása (téma, hossz, anyagfelhasználás, megközelíthetőség, módszertani megoldások stb.). Ezt a módszert korábban részben teszteltük egy élményösvényekkel kapcsolatos nemzetközi kutatás során, az értékelőlap kidolgozásakor pedig Prof. Heidi Elisabeth Megerle és kutatótársainak módszereit követtük (Megerle, 2003; Kollarics, 2018; Kollarics, 2019; Stolz & Megerle, 2022). Az értékelőlap segítségével a környezeti nevelés szempontjai is vizsgálhatók voltak (pl. érzelmi, intellektuális és akarati komponensek, az információátadás módjai, tudásátadás, a célcsoport sajátosságainak figyelembevétele stb.). A terepi felmérések során a lombkoronaösvényeken az értékelőlapon jelöltük minden egyes szempont esetében a megfelelő kategóriát (pl. környezetpedagógiai aspektusok nem, részben, vagy teljes egészében megjelennek az adott létesítményen). Jelen tanulmány szempontjából fontos volt még az interaktivitás és az érzékszervek bevonása az egyes lombkoronaösvények állomásain. A hat tervezett délnémet és két svájci lombkoronaösvény mellett egy osztrák és egy francia lombkoronasétányon is tapasztalatokat szerezhettünk, így összesen tíz lombkoronaösvényt vizsgáltunk meg (1. ábra).

Eredmények

A tíz vizsgált lombkoronaösvény mindegyike vegyes célcsoportot céloz meg, elsősorban családokat. Kettő lombkoronasétány különösen kiemelkedő attrakciókkal rendelkezik a gyermekek szempontjából (Baumkronenweg Waldkirch, Baumwipfelpfad Neckertal). Az 1. táblázat mutatja a vizsgált lombkoronaösvények környezetpedagógiai jellemzőinek (környezeti nevelés összetevőinek) összesítését az értékelőlap alapján.

A tíz lombkoronaösvény közül mindegyiken egyértelműen megjelentek a környezeti nevelés intellektuális komponensei (tudás). Az érzelmi összetevők (élmények és attitűdök) kettő lombkoronaösvényen csak részben, nyolc esetben teljes mértékben megjelentek. A környezeti nevelés akarati összetevői (tevékenységek, cselekvés) kettő lombkoronaösvényen egyértelműen jelen voltak, négy helyszínen csak részben tudtuk őket felfedezni, négy lombkoronaösvényen pedig nem jelentek meg. Környezeti nevelést tekintve kiemelendők azok a lombkoronaösvények, amelyeken kísérőfüzet is segíti a környezeti ismeretek és az összefüggések elmélyítését (Baumwipfelpfad Schwarzwald, Baumkronenweg Waldkirch, Baumwipfelpfad Salzkammergut, Baumwipfelpfad Bayerischer Wald). A kísérőfüzetek feladatai óvodáskorú gyermekek számára felnőtt segítségével megoldhatók.

	INTELLEKTUÁLIS KOMPONENSEK (TUDÁS)	ÉRZELMI ÖSSZETEVŐK (ÉLMÉNY, ATTITÚD)	AKARATI ÖSSZETEVŐK (TEVÉKENYSÉGEK, CSELEKVÉS)
BAUMWIPFELPFAD SCHWARZWALD (D)	IGEN	IGEN	RÉSZBEN
BAUMRONENWEG WALDKIRCH (D)	IGEN	IGEN	RÉSZBEN
SKYWALK ALLGÄU (D)	IGEN	IGEN	RÉSZBEN
BAUMKRONENWEG ZIEGELWIES (D)	IGEN	RÉSZBEN	NEM
BAUMWIPFELPFAD SALZKAMMERGUT (AT)	IGEN	IGEN	IGEN
BAUMWIPFELPFAD BAYERISCHER WALD (D)	IGEN	IGEN	RÉSZBEN
WALDWIPFELWEG SANKT ENGLMAR MAIBRUNN (D)	IGEN	IGEN	NEM
BAUMWIPFELPFAD ELSASS (F)	IGEN	IGEN	NEM
BAUMWIPFELPFAD NECKERTAL (CH)	IGEN	IGEN	IGEN
BAUMWIPFELPFAD SENDA DIL DRAGON (CH)	IGEN	RÉSZBEN	NEM

1. táblázat: A vizsgált lombkoronaösvények környezetpedagógiai jellemzői

1. kép – Interaktív állomás (Baumwipfelpfad Bayerischer Wald)

Fontos vizsgálati szempont az óvodáskorú látogatók szempontjából az interaktivitás, valamint az érzékszervek bevonása a lombkoronaösvényeken. Az interaktivitás átlagosan az állomások 69,5 százalékán van jelen a vizsgált lombkoronaösvényeken (2. táblázat). A 2. táblázat azt is mutatja, hogy mely érzékszerveket használják a látogatók az állomások végig járása során.

	INTERAKTIVITÁS (ÁLLOMÁSOK HÁNY SZÁZALÉKÁN?)	LÁTÁS	HALLÁS	SZAGLÁS	ÍZLELÉS	TAPINTÁS	MOZGÁS
BAUMWIPFELPFAD SCHWARZWALD (D)	65 %	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	IGEN
BAUMRONENWEG WALDKIRCH (D)	100 %	IGEN	IGEN	NEM	NEM	IGEN	IGEN
SKYWALK ALLGÄU (D)	33 %	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	IGEN
BAUMKRONENWEG ZIEGELWIES (D)	25 %	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
BAUMWIPFELPFAD SALZKAMMERGUT (AT)	85 %	IGEN	IGEN	NEM	NEM	IGEN	IGEN
BAUMWIPFELPFAD BAYERISCHER WALD (D)	87 %	IGEN	NEM	NEM	NEM	IGEN	NEM
WALDWIPFELWEG SANKT ENGLMAR MAIBRUNN (D)	60 %	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	IGEN
BAUMWIPFELPFAD ELSASS (F)	85 %	IGEN	NEM	NEM	NEM	IGEN	IGEN
BAUMWIPFELPFAD NECKERTAL (CH)	100 %	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	IGEN
BAUMWIPFELPFAD SENDA DIL DRAGON (CH)	55 %	IGEN	IGEN	NEM	NEM	IGEN	IGEN

2. táblázat: A vizsgált lombkoronaösvények interaktivitása és az érzékszervek bevonása

A vizuális élmények mindegyik lombkoronaösvényen domináltak, a hallás már csak a létesítmények felénél jelent meg, ízlelésre pedig egyik lombkoronaösvényen sem nyílt lehetőség. A szaglás kettő lombkoronaösvényen jelent meg egy-egy állomáson (2. kép). A mozgásos elemek szerencsére nyolc létesítmény esetén jelen voltak, amelyek rendkívül fontosak az óvodáskorú gyerekek mozgásfejlődése szempontjából (3. kép).

2. kép – Szaglós állomás

3. kép – Mozgásos elem

Összegzés

Tanulmányunkban németországi, svájci, ausztriai és franciaországi lombkoronaösvények környezetpedagógiai vonatkozásait, egyúttal az óvodáskorú gyermekek környezeti/test/lelki/értelmi neveléséhez történő hozzájárulását mutattuk be egy tágabb kutatáshoz kapcsolódóan (Lombkoronaösvények környezetpedagógiai vonatkozásai Dél-Németországban és Svájcban). Az intellektuális összetevőket tekintve minden lombkoronaösvényen egyértelműen megjelentek az ismeretek, a tudás komponensei. A környezeti nevelés érzelmi összetevőit tekintve is jónak ítéltetjük a helyzetet, mert az élmények és attitűdök két létesítmény esetében részben, a többi lombkoronaösvényen teljes egészében megjelentek. A legnagyobb hiány az akarati összetevők esetében van: mindössze kettő lombkoro-

naösvényen voltak felfedezhetők az aktív tevékenységek és a konkrét cselekvésre történő motiválás. Az interaktivitás átlagosan az állomások 69,5 százalékán van jelen a vizsgált külföldi lombkoronaösvényeken. A mozgásos elemek nyolc létesítménynél megjelentek a tizből, az érzékszervek esetén pedig a látás bevonása dominált (100 %) az állomásokon, az ízlelés egyik lombkoronaösvényen sem jelent meg. Összességében az óvodáskorú gyermekek fejlődése és környezeti nevelése szempontjából a legtöbb vizsgált lombkoronaösvény átlagon felüli lehetőségeket biztosít.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás a Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) „Forschungsaufenthalte für Hochschullehrer und Wissenschaftler” programja támogatásával valósult meg. Külön köszönet illeti Prof. Dr. habil. Heidi Elisabeth Megerle professzor asszonyt a mentorálásért, és a Hochschule für Forstwirtschaft Rottenburgot a kutatóhelyszín biztosításáért.

Felhasznált irodalom

- 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról.
<https://tinyurl.com/3s8w27mm>
- Brodowski, Michael (2017): Bildung für eine Nachhaltige Entwicklung und Kindheitspädagogik/eine Einleitung. In Brodowski, Michael (szerk.): *Bildung für Nachhaltige Entwicklung Indedisziplinäre Perspektiven*. Logos Verlag, Berlin, 5–13. ISBN 978-3-8325-4530-7
- Ebers, Sybill, Laux, Lukas & Kochanek, Hans-Martin (1998): *Vom Lehrpfad zum Erlebnispfad: Handbuch für Naturerlebnispfade*. NZH Verlag, Wetzlar, 183. ISBN 3-926871-33-4
- Eder, Renate & Arnberger, Arne (2007): *Lehrpfade-Natur und Kultur auf dem Weg: Lehrpfade, Erlebnis-und Themenwege in Österreich*. Böhlau Verlag, Wien, 260. ISBN 978-3-205-77591-1
- Havas Péter (1999): A környezeti nevelés néhány pedagógiai elve és területei. In *A környezetpedagógia időszerű kérdései: válogatott írások: oktatási segédanyag*, 30–42, EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Janssen, Johann, Lottmann, Reno & Rump, Carla (1994): *Erlebnispfade statt Lehrpfade. Seminarbericht*. Gut Sunder, Winsen.
- Kollarics Tímea (2018): Élmenyösvények nemzetközi összehasonlító vizsgálata német nyelvterületen és Magyarországon. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences*, 8(2), 68–78. ISSN 2560-5429 <http://publicatio.uni-sopron.hu/1787/>
- Kollarics Tímea (2019): Environmental Pedagogical Aspects of Nature Experience Trails – an International Comparative Study. *Képzés és Gyakorlat : Training and Practice*, 17(1), 171–179. ISSN 2064-4027 <https://doi.org/10.17165/TP.2019.1.15>
- Labanc Györgyi (2010): Iskolás kor előtti környezeti nevelés. In Vásárhelyi Judit (szerk.): *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia Alapvetés*. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Budapest, 225–229.
- Lehoczky János (1999): *Iskola a természetben avagy A környezeti nevelés gyakorlata*. Raabe Klett Könyvkiadó Kft., Budapest, 258. ISBN 963-9194-08-5
- Megerle, Heidi (2003): *Naturerlebnispfade – neuen Medien der Umweltbildung und des Landschaftsbezogenen Tourismus? Bestandsanalyse, Evaluation und Entwicklung von Qualitätsstandards*. Geographisches Institut der Universität Tübingen, Tübingen, 382. ISBN 3-88121-035-0
- Schweitzer Meins, Laura (2010): The view from above: canopy walks around the world. *Unasylva*, 61(3), 54–55. ISSN 0041-6436
- Palmer, Joy & Neal, Philip (2002): *A környezeti nevelés kézikönyve*. Körlánc Egyesület, Budapest, 231. ISBN 963-8410-03-5
- Stolz, Julian & Megerle, Heidi Elisabeth (2022): Geotrails as a Medium for Education and Geotourism: Recommendations for Quality Improvement Based on the Results of a Research Project in the Swabian Alb UNESCO Global Geopark. *Land*, 11(9), 1422. <https://doi.org/10.3390/land11091422>
- Victor András (2010): Az életkorok sajátosságai. In Vásárhelyi Judit (szerk.): *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia Alapvetés*. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Budapest, 219–223.

• A tanulmányban előforduló webes hivatkozások legutolsó ellenőrzési időpontja: 2025. november 1.